

УДК 37.035.91

DOI <https://doi.org/10.30970/2522-1876-2018-3-11>

ПСИХОЛОГІЯ БІЗНЕСУ, ЛІДЕРСТВА ТА КОМУНІКАЦІЙ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАУКОВИЙ НАПРЯМ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ

Наталія Жигайло

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: nlucyk@ukr.net*

Стаття присвячена сучасному науковому напрямку – психології бізнесу, лідерства та комунікацій, який є перспективним в Україні та Європі. Особливий акцент статті – «Психологія бізнесу і управління» як освітня програма та розвиток надзвичайно важливих для успішної кар'єри особистісних компетенцій студентів (т.з. soft skills). Зазначено, що в основі формування професійних компетенцій майбутніх фахівців є комунікативні, організаторські та лідерські здібності. Здійснено наголос, що Soft Skills – це хороші манери і риси особистості, необхідні для взаємодії з іншими людьми у побудові з цими людьми партнерських відносин. Для того, щоб розвивати у майбутніх фахівців так звані «м'які навички» або «гнучкі навички» Soft Skills, слід розпочинати підготовку майбутніх фахівців цілеспрямовано, починаючи з першого року навчання у ЗВО.

Відзначено, що для багатьох організацій (компаній, фірм, підприємств), які займаються виробництвом і продажем товарів та послуг, для підвищення ефективності роботи необхідні бізнес-психологи, які добре розуміють особливості сучасного бізнесу та роль людського фактора у досягненні поставлених цілей, здатні спрямовувати активність керівників і персоналу на подолання труднощів, підвищення конкурентоспроможності та розвиток організації. Для фахівців, які будуть здійснювати психологічний супровід роботи бізнес-організацій, важливо бачити усю багатоплановість, складність і суперечливість бізнесу.

Представлено умови, принципи, чинники та відповіді на питання досягнення успіху у бізнесі. Запропонована типологія уявлень про успіх залежно від типу відповідальності, зокрема виокремлено: оптимально відповідальний тип; виконавчий тип; ситуативний; егоїстичний та функціональний типи. Обумовлена мотивація досягнення як важливий чинник успішності у бізнесі та кар'єрі. Виведено ознаки та якості успішних та неуспішних у бізнесі особистостей.

Ключові слова: психологія бізнесу, лідерство, комунікації; коуч, PR-менеджер, HR-менеджер, рекрутер, креативний директор, ідеальна успішна людина, реальна успішна людина.

Сучасний ринок праці переповнений новітніми технологіями, інноваційними ідеями, креативними умовами, однак потребує людського капіталу у досягненні поставлених цілей. Зокрема, молодих талановитих фахівців, наділених фаховими знаннями, комунікативними, лідерськими, організаторськими здібностями тощо.

Новітній напрям – психологія бізнесу, лідерства та комунікацій, який виник на перетині низки дисциплін, насамперед психології, соціології, економіки та менеджменту, покликаний сприяти вирішенню актуальних питань сучасності. Зокрема, зростає затребуваність тих напрямів психологічної роботи, які пов'язані з психологічним супроводом діяльності різноманітних бізнес-структур. Сьогодні багатьом організаціям (компаніям, фірмам, підприємствам), які займаються виробництвом і продажем товарів та послуг, для підвищення ефективності роботи необхідні бізнес-психологи, які добре розуміють особливості сучасного бізнесу та роль людського фактора у досягненні поставлених цілей,

здатні спрямовувати активність керівників і персоналу на подолання труднощів, підвищення конкурентоспроможності та розвиток організації. Для фахівців, які будуть здійснювати психологічний супровід роботи бізнес-організацій, важливо бачити усю багатоплановість, складність і суперечливість бізнесу.

Задля реалізації поставленої мети у Львівському національному університеті імені Івана Франка працює освітня програма «Психологія бізнесу та управління» для підготовки фахівців з психології міжособистісного та ділового спілкування, бізнес-консультування, психологічної оцінки персоналу, управління персоналом, організаційної поведінки та прикладної етики, профілактики професійних деформацій, гендерних відмінностей у сфері управлінської діяльності; медіапсихології, психології реклами та PR тощо.

Випускники спеціалізації «Психологія бізнесу та управління» можуть обіймати посади: бізнес-психолог, психолог-тренер, психолог-консультант; психолог-психометрист у системі підприємницької, фінансово-економічної, торговельної сфери, приватного сектора, коуч, консультант із психології управління та комунікацій, PR-менеджер, HR-менеджер, рекрутер, креативний директор, викладач психології бізнесу та менеджменту.

З метою популяризації даного напрямку нами проведений Кар'єрний Марафон «Освіта. Бізнес. Психологія». Унікальність цієї події була у поєднанні зусиль університетів, науковців, бізнесу та міжнародних експертів навколо ідеї вдосконалення змісту освіти, покращення готовності випускників ЗВО до умов сучасного ринку праці тощо. Особливий акцент марафону – психологія бізнесу і управління як освітня програма та розвиток надзвичайно важливих для успішної кар'єри особистісних компетенцій студентів (т.з. soft skills). Марафон взяв старт низкою тренінгів відомих тренерів, на яких студенти опанували майстерність ораторства, вдосконалювали навички комунікації та роботи у команді, розвивали емоційний інтелект. Кульмінацією заходу була Міжнародна науково-практична конференція «Психологія бізнесу та управління: виклики сьогодення», до якої долучилися експерти з 10 країн – України, Австрії, Німеччини, Литви, Польщі, Фінляндії, Грузії, Йорданії, Таджикистану, Канади та науковці з 20 університетів.

Проект «Психологія бізнесу та управління» плідно співпрацює із Львівською регіональною бізнес-платформою, регіональною радою підприємців у Львівській області, комітетом Освітньої та кадрової політики Львівської Торгово-промислової палати тощо. Ми запросили бізнес в університет, бо тут креативне, інтелектуальне середовище, у бізнеса – фінансові можливості, а разом ми та динамічна машина, яка поведе вперед.

Приємно співрадіти з успішних результатів колишніх своїх студентів: юні підприємці – випускники спеціалізації «Психологія бізнесу та управління» – використовують ази психології ведення бізнесу як один із пріоритетних і рушійних знань.

Окрім цього, за час праці на кафедрі соціології, згодом менеджменту, нами проведено низку, а саме: 18 науково-практичних конференцій, присвячених питанням духовних цінностей в економіці, бізнесі та управлінні. Зокрема, найрезонансніші із них, це науково-практичні конференції: «Сучасна парадигма управління і Острозька Біблія», 2009 р.; «Віра і розум», 2010 р.; «Наука і духовність у системі сучасного управління», 2012 р.; «Культура управління в системі розвитку економіки України», 05 березня 2013 року; «Організація управління: витоки, реалії та перспективи розвитку», Львів, 2014 р.; I Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософсько-психологічні аспекти духовності: соціальні трансформації та відродження національної гідності», 2015 р.; Всеукраїнська науково-практична конференція «Безпека українського народу в XXI столітті: проблеми, виклики, рішення», 2015 р.; II Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософсько-психологічні аспекти духовності: довіра як основа змін в економіці та суспільстві», 2016 р.; III Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософсько-пси-

хологічні аспекти в бізнесі та управлінні», Львів, 2017 р.; Міжнародна науково-практична конференція «Психологія бізнесу та управління: виклики сьогодення», 2018 р. тощо.

Перспективою подальшого розвитку даного напрямку є створення усіх необхідних умов для успішного формування та розвитку у студентів освітньої програми «Психологія бізнесу та управління» особистісних та професійних компетенцій (soft skills), затребуваних роботодавцями, для підготовки до працевлаштування у бізнес-організаціях. В основі формування професійних компетенцій майбутніх фахівців є комунікативні, організаторські та лідерські здібності. Також до числа Soft Skills відносяться ситуаційна обізнаність, адаптивність або гнучкість, здатність бути дипломатичним і тактовним тощо. Отож, Soft Skills – це хороші манери і риси особистості, необхідні для взаємодії з іншими людьми у побудові з цими людьми партнерських відносин. Soft Skills застосовуються у будь-якій індустрії, у кожній професії, у всякому виді діяльності і у кожній міжособистісній співпраці. Для того, щоб розвивати у майбутніх фахівців так звані «м'які навички» або «гнучкі навички» Soft Skills слід розпочинати підготовку майбутніх фахівців цілеспрямовано, починаючи з першого року навчання у ЗВО.

У розрізі «психологія бізнесу та управління» кожного бізнесмена, студента-початківця чи іншої особистості цікавить питання: «Як досягти успіху у бізнесі?» Вхідження у бізнес і його розвиток здійснюється у певному психологічному та соціокультурному середовищі. На ефективність психологічного супроводу бізнесу впливає низка чинників, серед яких важливу роль відіграють знання про специфіку самої бізнесової діяльності та індивідуальні особливості особистості бізнесмена. Для проведення ефективних навчальних занять зі студентами спеціальності «Психологія бізнесу та управління» слід враховувати, яким чином люди уявляють собі успіх і успішність. Під поняттям «успіх» розуміємо об'єктивні досягнення у конкретній діяльності і у житті у цілому, а поняття «успішність» відображає суб'єктивне переживання та умови досягнення успіху.

Психологічні дослідження [1-9] дозволяють виявити наявні у суспільстві усталені уявлення про успіх і успішну людину, бажані образи ідеалу успіху та прототипи успішної особистості. Так, за сучасними даними, ідеальна успішна людина – цілеспрямована, товариська, розумна, матеріально забезпечена, відповідальна. Характеризуючи ідеальну успішну людину, акцент робиться на особистісних характеристиках, на способах досягнення успіху, а не на конкретних результатах діяльності та інших проявах успіху. Образ реально успішної людини включає у себе матеріальне забезпечення, благополучну сім'ю, кар'єрний ріст, досягнення поставлених цілей, наявність престижної роботи, високий соціальний статус, наявність дітей, статус керівника, власний бізнес тощо.

Сучасними вченими [3; 4; 5] представлена типологія уявлень про успіх залежно від типу відповідальності, зокрема виділяють: оптимально відповідальний тип; виконавчий тип; ситуативний; егоїстичний та функціональний. Оптимально відповідальний тип особистості пов'язує успіх і умови його досягнення з внутрішніми особистісними ресурсами – умінням брати на себе відповідальність, реалізовувати свої здібності та можливості у процесі досягнення поставлених цілей, попри труднощі. 2. Люди виконавчого типу пов'язують уявлення про успіх і успішну особистість з домінуванням зовнішніх, соціально-визнаних критеріїв. Умовами досягнення успіху виступають зовнішні чинники (везіння, сприятливий збіг обставин) та особистісні ресурси, що забезпечують успіх при відсутності зацікавленості у діяльності (старання, цілеспрямованість). 3. Для представників ситуативного типу успіх – це досягнення поставлених цілей, сприятливий збіг обставин, суспільне визнання. Вони частіше дають загальноприйняте визначення успіху, яке не відрізняється оригінальністю і своєрідністю. 4. Особи егоїстичного типу у своїх уявленнях про успіх

та успішність залежні від значущої для конкретної особистості сфери або ситуації життєдіяльності. Часткове прийняття відповідальності визначає вказівку як умову досягнення успіху зовнішніх та внутрішніх особистісних ресурсів. Основні показники успіху для досліджуваних егоїстичного типу – це благополуччя в усьому, досягнення поставлених цілей, задоволеність собою і своїм життям. 5. Функціональний тип відповідальності характеризується тим, що у змісті уявлень про успіх та успішність і умов його досягнення в осіб цього типу домінують зовнішні, соціальні, критерії, що демонструють відсутність самостійності, усвідомленості при їх формуванні, бажання діяти строго за зразком, відповідно до інструкції.

Мотивація досягнення – важливий чинник успішності у бізнесі та кар'єрі. Мотивація досягнення розглядається як рушійна сила, що сприяє досягненню успіху. Цей вид мотивації відноситься до однієї з основних психогенних потреб, тобто потреб, пов'язаних з найбільш суттєвими сторонами життєдіяльності людини, без яких неможливий повноцінний розвиток людини. Мотивація досягнення є ключовим джерелом у досягненні успіху.

Власний досвід досягнень у діяльності. Реальний успіх є найбільш надійною підставою для того, щоб повірити у себе і бути здатним захиститися від невдач. Крім того, коли основу почуття власної ефективності складають фактичні дії і досягнення людини, це зазвичай узагальнюється на низку схожих видів діяльності. Досягнутий успіх у меншій мірі підсилює відчуття самоефективності, якщо виконуване завдання було легким, а не складним.

Досвід інших людей (непрямий досвід) також є важливим джерелом самоефективності. Самоефективність зростає, коли люди спостерігають, як інші успішно справляються з вирішенням складних завдань. При цьому вони переконують себе у тому, що «якщо інші можуть зробити це, то і вони можуть досягти покращення своїх показників». Покладатися на досвід інших може бути особливо важливо, коли є невизначеність щодо власної здатності виконати певне завдання. Ця невизначеність може виникати з відсутності відповідного досвіду або фактичних даних, що дозволяють судити про виконання завдання.

На думку видатного економіста Богдана Гаврилишина, до психологічних ознак успішних у бізнесі особистостей відносять: Креативність: щоб бути креативним, потрібно зберегти у собі трохи дитинства, дитячих мрій та фантазій. Мрія: починати потрібно з мрії, а не з якогось бізнес-плану. Виходити за рамки звичайного: дивитись на ситуації та проблеми з іншої, незвичної точки зору. Допитливість: постійно вчитись, дізнаватись щось нове, займатись самовдосконаленням у всіх напрямках, будувати основу для перспективного майбутнього; успішна, ефективна людина все життя вчиться. Сильна воля і самодисципліна: потрібно навчитися робити те, що ти повинен робити, що корисно робити, радше ніж тільки те, що хочеться робити. Завжди вірити у свої сили і у свою мрію. Продовжуйте мріяти про великі і навіть недосяжні на першій погляд речі [3].

Свою точку зору у поняття: «Успіх, невдача і привід продовжувати творити» вкладає письменниця Елізабет Гілберт: «Якщо колись-якось велика невдача чи великий успіх розірвуть ваш зв'язок з вашим корінням, тоді ваш обов'язок – знову знайти шлях до свого коріння. Єдиний спосіб відновити цей зв'язок: засукати рукави і робити свою справу старанно і віддано, з повагою і шаною. Не важливо, що саме ви робите, нехай вами керує любов. Ваше коріння – це те, на що ви спрямовуєте свою енергію з такою вражаючою відданістю, що кінцеві результати вже не мають великого значення» [3].

Узагальнюючи результати досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, подаємо порівняльну характеристику психологічних ознак успішних та неуспішних у бізнесі особистостей (див. табл. 1).

Таблиця 1

Психологічні ознаки успішних та неуспішних особистостей

Психологічні ознаки успішних особистостей	Психологічні ознаки неуспішних особистостей
Читають щодня	Дивляться ТБ щодня
Хвалять	Критикують
Використовують зміни	Бояться змін
Прощають інших	Ображаються
Розмовляють про ідеї	Обговорюють людей
Постійно навчаються	Вважають, що і так все знають
Беруть відповідальність за свої помилки	Звинувачують інших у своїх невдачах
Вміють дякувати	Вважають, що їм всі винні
Ставлять цілі і планують життя	Не ставлять цілі

Підсумовуючи, відзначимо якості успішної особистості: могутність бажань, потужний внутрішній імпульс, виправданий оптимізм, відкритість реальним фактам, компетентність у часі, цілеспрямованість, харизма, схильність до ризику, відчуття змін, відповідальність і моральність, висока духовність, ясність мислення і безальтернативність, раціональне ставлення до грошей, самореалізація у бізнесі, демократичність і скромність, вимогливість до себе, самоменеджмент тощо.

Список використаної літератури

1. Варій М.Й. Психологія особистості: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
2. Грабовська С.Л. Психологічні аспекти комунікаційного менеджменту організації: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 456 с.
3. Жигайло Н.І., Кохан М.О., Данилевич Н.М. Психологія бізнесу: навч. посібн. Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 256 с.
4. Жигайло Н.І. Психологія духовного становлення особистості майбутнього фахівця: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 336 с.
5. Максименко С.Д. Психологія особистості: підручник. К.: КММ, 2007. 296 с.
6. Москалець В.П. Психологія релігії: посібник. К.: Академвидав, 2004. 240 с.
7. Савчин М.В. Духовний потенціал людини: монографія. Івано-Франківськ, 2001. 202 с.
8. Толерантність як соціокультурний феномен: світоглядно-культурний аспект: колективна монографія / за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. В.П. Мельника. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 330 с.
9. Яцура В.В., Хоронжий А.Г., Жигайло Н.І. Психологія керівника: навч. посібник. Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 256 с.

**PSYCHOLOGY OF BUSINESS, LEADERSHIP AND COMMUNICATIONS
AS PROSPECTIVE SCIENTIFIC DIRECTIONS IN UKRAINE AND EUROPE****Nataliia Zhyhailo***Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: nlucyk@ukr.net*

The article is devoted to the latest scientific direction – business psychology, leadership and communications, which is promising in Ukraine and Europe. The special emphasis of the article is psychology of business and management as an educational program and the development of students' essential competences for a successful career (so-called soft skills). It is noted that the basis of the formation of professional competences of future specialists are communicative, organizational and leadership abilities. The emphasis is placed on the fact that Soft Skills are good manners and personality traits needed to interact with other people in building partnerships with these people. In order to develop so-called "soft skills" or "flexible skills" for future specialists, the future specialists should be taught purposefully starting from the first year of study in high school.

It is noted that many organizations (companies, firms, companies) involved in the production and sale of goods and services need business psychologists to understand the peculiarities of modern business and the role of the human factor in achieving their goals, which can direct the activity of managers and staff to overcome difficulties, enhance competitiveness and develop the organization. For professionals who will carry out psychological support for the work of business organizations, it is important to see all the complexity, complexity and contradictory business.

Conditions, principles, factors and answers to questions of success in business are presented. A typology of ideas about success is proposed, depending on the type of responsibility, in particular: the optimally responsible type; executive type; situational; selfish and functional types. The motivation for achievement is defined as an important factor in the success of a business and a career. The signs and qualities of successful and unsuccessful individuals in business are outlined.

Key words: business psychology, leadership, communication; coach, PR manager, HR manager, recruiter, creative director, perfect successful person, real successful person.